

1

Vrtni strnad

// Primož Kmecl

Vrtni strnad (*Emberiza hortulana*) spada med naše najredkejše in najmanj številčne gnezdilke. Najdemo ga le še na Krasu. Včasih pa vendarle ni bilo tako; kot vse kaže, je vsaj v Sloveniji glavni razlog pretirano zaraščanje nekoč obsežnih primerenih habitatov za to vrsto. V zadnjih letih se število pojočih samcev vrtnega strnada v Sloveniji giblje okoli 50.

Z vrtnim strnadom sem se prvič srečal zdaj že kar malo daljnega leta 1993. Takrat, v še nekoliko pubertetnih letih slovenske ornitologije, sem bil trdno prepričan, da pri nas nekje gnezdi španski kupčar, samo najti ga je še treba. Tako me je pot zanesla na različne primorske konce, tistega dne na pot med Gradinom in Abitanti.

V svoji raziskovalni vnemi sem se seveda adrenalinsko razveselil meni neznane ptice, ki je zvonko prepevala na telefonski žici. Priročnik (pri čemer moram pripomniti, da sem v tistih letih uporabljal zdaj že starega, a tedaj novega »Jonssona«) mi je hitro in nedvoumno pomagal do zaključka, da opazujem vrtnega strnada.

Šele mnogo let kasneje, ko mi je to povedal Igor Brajnik, sem se zavedel, da sem opazoval morda zadnjega pojočega samca pod Kraškim robom. Upad populacije te vrste je bil namreč v zadnjih nekaj desetletjih silovit. Vrtni strnad je bil včasih, še ne tako davno, razširjen po vsej jugozahodni Sloveniji, na Goriškem je bil denimo, po besedah Jurija Mikuletiča, pogosta in običajna ptica. Težko je reči, kakšni so razlogi za ta upad, v Sloveniji je to morda zaraščanje njegovih habitatov, morda pa tudi dezertifikacija njegovih podсахarskih prezimovališč. Zanimivo je, da je bil zlom populacije zabeležen tudi v srednji in severni Evropi, kjer vrtni strnad naseljuje kmetijsko krajino, upad pa je tam domnevno posledica intenzifikacije kmetijstva. Vrsta je za ljudi privlačna tudi na bolj sprevržene načine – še danes lahko na internetu najdete recepte za pašteto iz vrtnih strnadov, živa pa je tudi kriminalna praksa trgovine z njegovimi jajci in mladiči.

Drugič sem se petja vrtnega strnada veselil leta 2002, ko smo se z Andrejem in Jernejem Figljem lotili popisa planote pod Goličem. Tam smo se tudi naučili, da popolnoma odprto travnišče ni zanj. Najraje ima rahlo nagnjeno zgodnje zaraščajoče se južno pobočje, poraslo z osamljenimi drevesi, ki mu zagotavljajo pevska mesta. Še posebno mu godi kraško pogorišče. Nenavadno je, da po literaturi sodi med redke vrste,

ki se lahko prehranjujejo tudi precej daleč od gnezdišča. Dobro se spomnim, da je bilo takrat pod Goličem vrtnih strnadov še veliko; dandanes tam najdemo še komaj kakšnega. Mimogrede, tisti popis je bil prav nekaj posebnega, z zvočno in vizualno kuliso, ki ji ni para daleč naokoli. K sreči je energetski moloh vsaj začasno nehal stegovati prste po tem rajju, čeprav so se njegovi odposlanci že vozili po nežni kraški trati, ki so jo označili s po mojem mnenju natančnim, a nekoliko grobim izrazom »vukojebina«.

Odkar na DOPPS vsako leto preštejemo bolj ali manj vse vrtno strnada, ki jih še imamo v Sloveniji, je številka približno stabilna in se giblje okoli 50. Ta pa še ne pomeni dejanskega števila parov oziroma gnezd, saj kot približek štejemo pojoče samce. Ti tvorijo na preostalih gnezdiščih ohlapne pevske skupine, vendar ni jasno, koliko izmed teh samčkov je dejansko sparjenih. Pri tako fragmentiranih gnezdiščih lahko nastopi tudi problem porušenega številčnega razmerja med spoloma, saj se speljani mladiči različnega spola klatijo različno daleč (samice ponavadi dlje), posledica pa je večje število samcev na gnezdišču.

Tretjič (in od tedaj me spremlja vsako leto) sem se z vrtnim strnadam srečal kot na novo angažirani in ustrezno zeleni ornitolog v pisarni DOPPS v okviru projekta Natura Primorske. Naloga je bila jasna: podrobneje raziskati njegove habitatne zahteve. V letu 2006 smo nato s kolegi znova prečesali ves Kras, popisali tudi nekaj deset naključnih točk in opisali njegov habitat še z nekoliko bolj znanstvenimi besedami. Prav na eni izmed naključnih točk smo odkrili še eno, dotlej neznano subpopulacijo na Krasu. Takrat smo se morda prvič zavedeli, da gledamo enega izmed naj-

redkejših gnezdilcev Slovenije. Primernih habitatov na Krasu je le še malo, morda pa bo na to blagodejno vplival novi razcvet živinoreje, ki je nekoliko zavrla zaraščanje nekoč v celoti gole dežele. Če pa hipoteza o globalnem segrevanju drži, je to še eden izmed faktorjev, ki bodo vplivali na razširjenost vrtnega strnada v Sloveniji; v najboljšem scenariju lahko pričakujemo ponovno kolonizacijo celinske Slovenije. ●

LITERATURA:

- FONDERFLICK, F., THÉVENOT, M., GUILLAUME, C.-P. (2005): Habitat of the Ortolan bunting *Emberiza hortulana* on a causerie in Southern France. - Vie et Milieu 55: 109-120.
- GEISTER, I. (1992): Ortolan Bunting (*Emberiza hortulana*) in Slovenia. V: Steiner, H.M. (ed.): 1st Ortolan-Symposium, pp. 111-114. - Inst. Zool. Univ. Bodenkultur, Wien.
- GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. - DZS, Ljubljana.
- DALE, S. (2005): Female-biased dispersal, low female recruitment, unpaired males and the extinction of small and isolated bird populations. - Oikos 92: 344-356.
- HUNTLEY, B., GREEN, R.E., COLLINGHAM, Y.C. & WILLIS, S.G. (2007): A climatic atlas of European breeding birds. - Lynx Edicions, Barcelona.
- DEGROOT, M., KMECL, P., FIGELJ, A., FIGELJ, J., MIHELČ, T. & RUBINIČ, B. (2010): Multi-scale habitat association of the ortolan bunting *Emberiza hortulana* in a sub-mediterranean area in Slovenia. - Ardeola 57 (1): 55-68. (v tisku)

1: Kljub imenu vrtni strnad ni ptica, ki bi jo videvali po naših vrtovih.
foto: Ricardo Rodriguez

2: Tipični habitat vrtnega strnada – zaraščajoče južno pobočje z osamljenimi drevesi, ki mu zagotavljajo pevska mesta.
foto: Jernej Figelj

3: Eden zadnjih (če ne celo zadnji) gnezdečih vrtnih strnadov na Ležeškem gabrku.
foto: Borut Rubinič